



Шарль Бадлер (Charles Baudelaire) (1821 – 1867) “Рамантык паводле выхавання, парнасец паводле стылю, рэаліст паводле прыхватаў творчасці, ён першы паэт сучаснасці. Бадлер наважыўся ўвасобіць у паэзіі, у вершах, усю складанасць, усю супярэчлівасць душы сучаснага чалавека. Ён зазірнуў у цёмныя спраты душы, знайшоў прыгажосць і паэзію там, дзе да яго бачылі адно брыдасць: у зле, у загане, у злачынстве. У той жа час Бадлер адным з першых стварыў паэзію сучаснага горада, паэзію сучаснага жыцця, яго жудасці, яго тайніцы. Бадлер апяваў тую праўду, якую прынеслі з сабою пісьменнікі-рэалісты, але ж ягоны востры позірк заўсёды глядзеў праз рэчаіснасць, у надзеі ўбачыць нешта большае. Таму вобразы Бадлеравы часцяком ператвараюцца ў сімвалы”. *Валерый Брусаў*

Выклятыя жанчыны

Вершы з кніг “Краскі Зла” і “Парыжскі сплін”

Танец змяі

(Le serpent qui danse)

Глядзеў бы на любае цела,
П’янеў ад красы,
Каб скура твая зіхацела,
Твае валасы

Ахутвалі пахам салодкім
І горкім, як дым:
У моры духмяным, зіхоткім,
Блакiтным, рудым,

Як вецер, што ранняй парою
У ветразі б’е,
Душу маю клічуць па мрою
Нябёсы твае.

Ні слодычы, ані гаркоты
Ў вачэй глыбіні,
Адно серабро й пазалота
Ў халоднай гульні.

Рытмічныя звiвы такія
І постаць твая
Чаруюць, нібыта ля кія
Танцуе змяя.

У рухах – пагойдванне колаў,
Пустынь шырыня;
Ляютна ківаецца голаў,
Нібы сланяня...

Ты бездань, што ў буры звярэе
І б'е ў карабель,
У глыб панураючы рэі,
Нібыта ў купель;

Ад хваляў няма паратунку
Ў льядовую таль:
Цячэ пlynь твайго пацалунку,
Шляхетны крышталь,

Нібы пераможны і горкі
Багемскі напой,
Што ў сэрцы запальвае зоркі
Й завецца табой!

Збавіцелька
(Réversibilité)

Мой ветраны анёл, ці ведаеш ты вусціш,
Згрызотаў і журбы непераможны змрок,
Што сэрца ў абцугах сціскае, ледзь на крок
Ты ката да сябе яшчэ бліжэй падпусціш?
Мой ветраны анёл, ці зведала ты вусціш?

Мой ветлівы анёл, ці зведала ты злосці,
Сціскаючы ў слязах штосілы кулакі,
Бо Гнеў рыхтуе ўдар, шукаючы шчакі,
І Помста ля дзвярэй, няпрошаная госця?
Мой ветлівы анёл, ці зведала ты злосці?

Мой велічны анёл, ці зведала ты зморы
Нябогі, што брыдзе па больнічным двары
За сонечным святлом паўз шэрыя муры,
І ўжо не зразумець – выгнанец, вязень, хворы?
Мой велічны анёл, ці зведала ты зморы?

Мой зваблівы анёл, ці зведала ты зморшчак,
Калі хаваеш век, утойваеш гады
І ў вочы не глядзіць каханак малады,
Спагадлівы – а быў пажадлівы! – прытворшчык?
Мой зваблівы анёл, ці зведала ты зморшчак?

Мой радасны анёл і запарука раю,
Цябе не запрашу, спадаючы ў нябыт,
На ложка хворага, як некалі Давід.
Маліся за мяне – усё, пра што благаю,
Мой радасны анёл і запарука раю!

Вечаровае суладдзе
(Harmonie du soir)

Гэта час, калі ў летнім духмяным паўзмроку
Краскі, нібы кадзілы, струменяць нектар;
Перагукванне фарбаў і пахаў гушчар,
Рэха сумнага вальсу гучыць недалёка.

Краскі, нібы кадзілы, струменяць нектар;
Плача скрыпка, як сэрца, без словаў папроку;
Рэха сумнага вальса гучыць недалёка;
Неба смутнае й пекнае, нібы алтар.

Плача скрыпка, як сэрца, без словаў папроку;
Плача сэрца, нябыт памятаючы ў твар!
Неба смутнае й пекнае, нібы алтар;
Човен сонца ў крываваю рушыць сутоку!

Плача сэрца, нябыт памятаючы ў твар,
І прыкметы былога намацвае вока.
Човен сонца ў крываваю рушыць сутоку...
Ты жывеш ува мне дараносіцай мар!

Міначцы
(À une passante)

Вакол гудзеў натоўп, нібы пчаліны рой.
І раптам паўз мяне – маўклівасць у гамонцы,
Журба і прыгажосць, засмужанае сонца! –
Яна, прыбраная ў жалобны й пекны строй.

Шляхетная хада і таямнічы вэлюм,
І бездань у вачах, няўмольнасць у красе,
Што з асалодаю й загубу прынясе:
У несмяротным – смерць, жыццё – у знежывелым.

Маланка... потым змрок. Пакорны хараству,
На міг я твой пагляд сустрэў – і зноў жыву!
Мо хоць у вечнасці сустрэнемся вачыма?

Хоць немавед калі? Запозна. Немагчыма,
Бо ты не там, дзе я; дзе я – цябе няма.
А мог цябе кахаць – ты ведаеш сама!

Малабарцы
(À une Malabraise)

Твае лытачкі зграбныя, як прыдалонні;
Задуменны мастак раявацьме ў палоне
У вачэй, аксамітных і чорных, як ты;
Белых паннаў клубы – цень тваёй пекнаты.

Боскай воляй насельніца шчаснай краіны,
Люльку мужу свайму ты запальваць павінна,
Пільнаваць ад маскітаў ягонья сны
І духмяны напой наліваць у збаны,
А калі на світанні спяваюць чынары,
Ананасы й бананы купляць на базары;
Нізкім голасам спеў распачаўшы стары,
Басанож вандраваць да вячэрняй зары.
Калі ж вечар у пурпуры спусціцца зноўку,
Ціха цела сваё пакладзеш на цыноўку,
І крылянне калібры цябе ахіне
У пяшчотным, як ты, і, як ты, ціхім сне.

Бестурботная ў роднай краіне, чаму ты
Прагнеш Францыі, што пажынае пакуты?
Караблю й маракам даручыўшы сябе,
Тамарыскам ты кажаш “бывай” у журбе...
На заснежаным ходніку ў град і завеі
Ў апранасе муслінавай цела здранцвее
І з грудзей прыняволеных – жорсткі гарсэт! –
Раптам вырвецца ўздых – даўняй вольнасці след.
Твой духмяны тавар будзе ўсім па кішэні,
Бо за рэшткі вярчэр станеш жыць у згаршэнні.
А за брудным туманам паўстане наўсцяж
Раскудлачаных пальмаў далёкі міраж.

Выклятыя жанчыны
(Femmes damnées)

Іх вочы п’юць блакіт, а целы ў захапленні
Спачылі на пяску задумнай чарадой.
Рука знайшла руку, сустрэліся калені
І горкая туга – з салодкаю жудой.

Адны чакаюць слоў любоўнага прызнання
Ў гаях, дзе ручаі бруяцца ў гушчары:
Чытаюць па складах дзіцячае каханне,
Каб напісаць адказ на маладой кары;

Другія йдуць туды, дзе скалы, нібы вежы,
Дзе некалі пасціў самотны дабрадзеі
Антоні, а з нябёс валіліся відзежы –
Раптоўнай лаваю аголеных грудзей;

Ёсць тыя, што бягуць у тайныя пячоры
І Бахусу пяюць паганскі хваласпеў,
Каб старажытны бог ім суцішаў дакоры
Сумлення й вечны боль хоць зрэчасу слабеў!

І іншыя, што боль прымаюць, як пяшчоты,
Пад мнішай расаю хаваючы канчук,
І ў цемрадзі лясоў, і ў вусцішы самоты
З юрлівай слінаю мяшаюць слёзы мук.

Цнатліўкі й дэмань, абранніцы й пачвары,
Ваш дабрадзейны лёс, ваш апраметны шлях –
Адрынуць існае, палюючы на мары,
Бясконцага шукаць у стогнах і слязах!

Усіх вас, як сяцёр, пакутніцы адвагі,
Шкадую і люблю, у велічы й на дне –
За чорную тугу, за неспатольнасць прагі,
За сэрцы, дзе любоў спачыла, бы ў труне.

Роспач старой (Le Désespoir de la vieille)

Зморшчаная бабулька ўся ажно зазьяла ад радасці, убачыўшы цудоўнае дзіця, якому ўсе былі радыя й кожны хацеў спадабацца; цудоўнае стварэнне, такое самае крохкае, як яна, бабулька, і, рыхтык яна, бяззубае й безвалосае.

І яна падышла да немаўляці, хочучы пазабавіць яго сваім агуканнем ды ласкавымі мінамі.

Але напалоханае дзіця стала адбівацца ад лядашчай дабрачкі з яе пяшчотамі й завішчэла на ўвесь дом.

І добрая бабулька вярнулася ў вечную сваю самоту і, плачучы ў куточку, казала сабе: “Ах мы, няшчасныя старыя саміцы! Мінуў час, калі мы маглі падабацца, хоць бы найнявіннейшым; і мы наганяем страх нават на малых дзяцей, якіх хочам любіць!”

Блазан і Венера (Le Fou et la Vénus)

Які чароўны дзень! Вялізны парк млее ў пякучым праменні вока дня, нібы маладосць у абладзе Каханья.

Усеагульная раскоша не выдае сябе ніводным гукам; нават фантаны як быццам заснулі. Як жа розніцца ад людскіх святаў гэтая маўклівая оргія!

Здаецца, што святло, усё нарастаючы, выкрасае з прадметаў усё новыя й новыя водбліскі-яскаркі; што краскі ў захапленні згараюць ад жадання перасягчы нябесны блакіт зыркасцю сваіх фарбаў; што спёка робіць водары відочнымі, і яны смугою ўзносяцца да сонца.

Аднак сярод агульнай радасці я ўгледзеў засмучаную істоту.

Ля ног вялізарнай Венеры – адзін з прафесіянальных вар’ятаў, самахотных блазнаў, чый абавязак – забяўляць каралёў, калі тых грызуць дакоры сумлення ці проста нуда. Прыбраны ў блішчасты й фацэтны строй, у рагатай шапцы са званочкамі, увесь стуліўшыся каля п’едэсталу, ён падымае поўныя слёз вочы да несмяротнае Багіні.

Ягонья вочы кажучь: “Я самы няшчасны й самотны з людзей, пазбаўлены каханья й сяброўства, і праз гэтае мізарнейшы за апошнюю жывёлу. Але я, я таксама створаны, каб адчуваць і разумець неўміручую Красу! О, Багіня, злітуйся над маім смуткам і маім шаленствам!”

Але няўмольная Венера глядзіць немавед куды ўдалеч сваімі мармуровымі вачыма.

Гадзіннік (L’Horloge)

Кітайцы даведваюцца пра час па вачах катой.

Адзін місіянер, ідучы пэўнага дня прымесцем Нанкіну, заўважыў, што забыў гадзіннік, і запытаўся, колькі часу, у нейкага хлопчыка.

Юны вісус з Паднябеснай Імперыі спачатку разгубіўся, але потым, сцяміўшы, адказаў: “Зараз дазнаюся”. Праз некалькі мгненняў ён вярнуўся з вялікім тоўстым катом у руках і, зазірнуўшы яму, як той казаў, проста ў вочы, без ваганняў абвясціў: “Хутка поўдзень”. Так яно й было.

А я, калі схіляюся да пекнай Феліны, якой так пасуе яе імя, бо яна – краса свайго полу, гонар майго сэрца й водар маіх думак, будзь гэта ўночы альбо ўдзень, у зыркім святле альбо непрагледным змроку, – у глыбіні яе чароўных вачэй я заўсёды бачу дакладны час, заўсёды той самы, вялікі, урачысты, бязмежны, нібы прастора, непадзельны на гадзіны й хвіліны, нерухомы, не адзначаны на хранометрах, і ўвадначас лёгкі, як подых, і хуткі, як позірк.

І калі нейкі назола з’явіцца й стане турбаваць мяне, пакуль погляд мой адпачывае на гэтым цудоўным цыферблаце, калі нейкі грубы й недалікатны дух, нейкі дэман перашкоды з’явіцца й запытаецца: “Ува што ты так пільна ўглядаешся? Чаго шукаеш у вачах гэтай істоты? Марнатраўны й лянівы смяротны, можа, ты бачыш там, колькі часу?” – я адкажу без ваганняў: “Так, бачу: на маім гадзінніку Вечнасць!”

Згадзецца, спадарыня, што гэты мадрыгал напраўду варты ўзнагароды – ён атрымаўся такім самым напышлівым, як і вы. Але, шчыра кажучы, мне было так прыемна плесці вам гэты вычварны камплімент, што я нічога не прашу ў вас узамен.

Паўсвету ў валасах (Un Hémisphère dans une chevelure)

Дазволь, я буду доўга, доўга ўдыхаць пах тваіх валасоў, зануруся ў іх тварам, як сасмяглы ў крынічную ваду, буду ўскалыхваць іх, нібы напарфумаваную хустку, каб разварушыць рой успамінаў.

Калі б ты магла ведаць усё, што я бачу, што адчуваю, усё, што мне чуецца ў тваіх валасах! Мая душа вандруе ў водары, як душы іншых – у музыцы.

Твае валасы поўныя мрояў пра мачты й ветразі, пра вялікія моры – мусоны нясуць мяне па іх у чароўныя краіны, дзе далячыні блакітнейшыя й глыбейшыя, а паветра прасякнутае пахам пладоў, лісця й чалавечае скуру.

У акіяне тваіх валасоў мне бачыцца гавань у гуках сумных песень, дужыя мужчыны з усіх канцоў свету й караблі ўсіх кшталтаў, чые дасканалыя й складаныя сілуэты вырысоўваюцца на асноведзі вялізарных нябёсаў, дзе пануе вечная спёка.

У пяшчоце тваіх валасоў я зноў перажываю доўгія гадзіны ўтомнай, амаль што няўлоўнай партовай гайданкі, гадзіны, што я прабавіў на канапе ў каюце прыўкраснага карабля, між вазонаў з кветкамі й збаноў з прахалоднай вадою.

У пякучым вогнішчы тваіх валасоў я ўдыхаю водар тытуню, прыпраўлены опіюмам і цукрам; у ночы тваіх валасоў я бачу бясконцае ззянне трапічнай сінечы; на пушыстых узбярэжжах тваіх валасоў я п'ю змешаны пах смалы, мускусу й какосавага алею.

Дазволь, я ўвап'юся ў твае цяжкія чорныя косы. Калі я кусаю твае пругкія, непакорлівыя валасы, мне здаецца, я ем успаміны.

Якая з дзвюх сапраўдная? (Laquelle est la vraie ?)

Я пазнаёміўся з некай Бенедыктай, што жыла ў залатым бляску ідэалу; вочы яе выклікалі прагу велічы, красы, славы і ўсяго, што прымушае нас верыць у несмяротнасць.

Але гэтая цудоўная істота была запекнай, каб жыць доўга; не прайшло й некалькіх дзён па нашым знаёмстве, як яна памерла; я сам пахаваў яе пэўнага дня, калі вясна кадзіла свой ладан нават на могілках. Я сам пахаваў яе, замкнуўшы ў труну з духмянага дрэва, незнішчальнага, нібы індыйскія скрыні.

Вочы мае яшчэ былі ўтаропленыя ў зямлю, дзе я закапаў свой скарб, як раптам я ўбачыў маладую асобу, надзвычай падобную да пахаванай. У дзіўным істэрычным запале яна ўтоптвала рыхлую глебу й пырскала смехам, кажучы: “Гэта я, я сапраўдная Бенедыкта! Я, знакамітая агідніца! У пакаранне за тваю дурноту й слепату кахацьмеш мяне такою, якой я ёсць!”

А я, як непрытомны, крычаў у адказ: “Не! Не! Не!” І, каб выразней падкрэсліць сваю нязгоду, тупнуў так моцна, што нага мая па калена ўгрузла ў свежы дол. Быццам воўк, што трапіў у пастку, я застаўся – і, магчыма, назаўсёды – прыкаваны да магілы ідэалу.

Суп і аблокі (La Soupe et les Nuages)

Мая любая, мая шалёная каханка падавала мне абед, а я праз расчыненае акно залі сачыў, як плыве ў небе цуднае Божае дойдства, сатканае з няўлоўных тхненняў, чароўныя эфемерныя збудаванні. І я сказаў сабе, сузіраючы: “Усе гэтыя дзіўныя відзежы прыгожыя амаль як вялікія вочы маёй каханае красуні, маёй любае, шалёнае, зеленавокае пачвары”.

Але раптам я атрымаў моцны ўдар кулаком у спіну й пачуў сіпаты, чароўны голас, істэрычны й нібы ахрыплы ад гарэлкі – голас маёй мілае, любае каханкі: “Будзеш ты есці нарэшце свой суп, чортаў гандляр аблокамі?!”

Пераклад з французскай – Андрэй Хадановіч

© Андрэй Хадановіч, пераклад, 2010